

Кипшок ХАЖИКАТИ

1988 йил 27 май

ЖУМА

№ 119 (4.315).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади

Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади

Баҳоси 3 тийин.

К П С С М А Р К А З И Й К О М И Т Е Т И Н И Н Г Х И Ж Б У Т У Н И Т Т И Ф О К П А Р Т И Я К О Н Ф Е Р Е Н Ц И Я С И Г А Т Е З И С Л А Р И (КПСС Марказий Комитетининг Пленуми 1988 йил 23 майда маъқуллаган)

Мамлакатимиз тарихий аҳамиятга молик чуқур революцион ўзгаришларни бошдан кечирмоқда. Совет Иттифоқи Коммунистик партияси бу ўзгаришларнинг ташаббускори ва таъминловчиси бўлиб майдонга чиқмоқда. КПСС Марказий Комитетининг 1985 йил апрель Пленуми, XXVII съезд партиянинг социал-иқтисодий тараққиётини жадаллаштириш, совет жамиятини ҳар томонлама янгилаш, социализмни сифат жиҳатдан янги поғонага олиб чиқиш йўлини белгилаб берди. Бу новаторлик стратегияси КПСС Марказий Комитетининг 1987 йил январь ва июнь Пленумларида, Октябрнинг 70 йиллиги байрами кунларида, Марказий Комитетнинг шу йил февраль Пленумида чуқурлаштирилди ва конкретлаштирилди. Натижада жамият турмушининг барча соҳаларини қайта қуриш назарияси ва илмий сиёсатига асос солинди.

Қайта қуришнинг мақсади социализмнинг инсонпарварлик табиати ва бунёдкорлик қудратини тўла-тўқис намоён этишдан иборат. Шу мақсадга эришиш демократия ва ошкораликнинг ривожлантиришдан, халқнинг ўз-ўзини бошқаруви, тўб иқтисодий ислоҳот, жамиятнинг маънавий жиҳатдан поклашдан, инсоннинг эркин ва ҳар томонлама қамол топиши замиридаги ижодий имкониятларни рўбга чиқаришдан ажралмасдир.

Қайта қуришнинг дастлабки яқунлари нималардан иборат, унинг йўлида турган тўсиқларни олиб ташлаш, революцион янгиланиш жараёнига янги қудратли туртки бериш, уни муқаррар тус олдириш учун нималар қилиш керак? Коммунистларни, барча совет кишиларини гоят тўқунлантириб турган мана шу саволларга 1988 йил 28 июнь кунин Москвада очилинадиган XIX Бутуниттифок партия конференцияси жавоб қайтариши керак.

Конференциянинг кун тартиби: 1) КПСС XXVII съездининг қарорлари қандай бажарилаётганлиги, ўн иккинчи беш йилликнинг биринчи ярми асосий яқунлари ва қайта қуриш жараёнини чуқурлаштириш соҳасида партия ташкилотларининг вазифалари тўғрисида; 2) Партия ва жамият турмушининг янада демократийлаш тадбирлари ҳақида.

Конференция муҳокамасига қўйилаётган масалалар партия ва мамлакат учун ҳаётий аҳамиятга эгадир. Қилинган ишларга реалистик баҳо бериш, эришилган натижаларга жиддий таъкид ва ўз-ўзини таъкид асосидаги таҳлил позицияларидан ёндашиш, қабул этилган қарорлар қандай бажарилаётганини билиб олиш, биринчи гада эътибор берилишини талаб қилаётган масалаларни ўткир қилиб қўйиш, ижобий таъжрибани умумлаштириш, олға томон бундан бўёғи ҳаракат истиқболини белгилаб олиш лозим бўлади.

Шу масалалар ҳусусидаги мунозара учун платформа тарзида КПСС Марказий Комитетининг ушбу Тезислари тақдир этилади.

1. Қайта қуриш жамиятда принципиал янги ғоявий-сиёсий вазиятни вужудга келтирди. У реалистика айланди, қучайиб бермоқда, ҳар томонлама кенгайиб, жамият турмушининг барча қатламлари ва соҳаларини қамраб олмақда. Марказий Комитетнинг 1988 йил февраль Пленуми рўй бераётган жараёнларнинг ғоявий моҳиятини онгадиги революция, мафкуравий янгиланиш деб таърифлаб берди. Фикрларнинг амалдаги хилма-хиллиги вужудга келатганлиги, ғоялар ва манфаатларнинг ошқор таққосланиши — давримизнинг ўзига хос белгисидир. Шу тўғрйли совет кишилари ўзларининг интеллектуал ва маънавий имкониятларидан тўлиқроқ фойдаланиш, ижтимоий турмушга активроқ қўшилиш имконига эга бўлмоқдалар.

Қайта қуриш платформасида ишчилар синфи, деҳқонлар, зиёлилар, ҳарча социал қушларнинг сиёсий илпласлашуви рўй бермоқда. Совет кишилари ўз меҳнати ва ижтимоий фаолияти билан мамлакатдаги революцион ўзгаришларни тобора амалий равишда қўллаб-қувватламоқдалар. Ҳозир бу — ижтимоий тараққиётдаги беш тенденциядир, қайта қуриш биринчи босқичининг энг муҳим яқунидир.

Шу билан бирга қайта қуриш жараёни зиддиятли тарзда, қийинчиликларни бартараф этиш, янгиланиш эскилик билан кураши орқали содир бўлмоқда. Қоғоқ, бюрократик онг сарқитлари, айниқса, яшовчан экани маълум бўлиб қолди. Социализм тўғрисидаги доғматик тасаввурларнинг тарафдорлари ўз позицияларидан сенкили билан воз кечмоқдалар. Экономикани ва турмушнинг бошқа соҳаларига раҳбарлик қилишнинг таъкид ўтказишдан иборат эски усулларини сақлаб қоллишга уринишлар бўлмоқда.

Мана шу салбий ҳодисаларни бартараф этмай туриб, муваффақиятли равишда илгари силжиб бўлмайдиган, қайта қуришнинг кенг миқёсли вазифаларини ҳал этиш мумкин эмас. Ғоявий-сиёсий ишнинг назарий савиясини кўтариш, социализмнинг энг муҳим масалалари ҳусусидаги ижодий мунозараларни чуқурлаштириш зарур. КПСС Марказий Комитетнинг фикрлар хилма-хиллигини қўллаб-қувватлаш билан бирга мунозаралар социализм заминдаги ва социализм манфаатлари йўлидагина самарали бўлишини таъкидлайди. Мунозаралар сиёсий муҳолифликка, социал қушларнинг парокандашлашуви олиб бормаслиги керак, бу эса бутун жамиятнинг учун энг зарур вазифаларнинг ҳал этилишини чигаллаштирган бўлур эди.

Тарихнинг қўпгина ўткир масалаларига ҳам шу гап таллуқлидир, кейинги вақтларда бу масалаларга қизқиш гоят кучайди. Партия рўй-ростлик ва ошкоралик, ўтмишимиз ва ҳозирги кунимиз муаммоларини эркин муҳокама қилиш сиёсатини изчиллик билан ўтказаверди, чуқун фақат шундай сиёсатгина совет жамиятининг маънавий соғломлашуви, унинг инсонпарварлик табиатига ёт бўлган ҳамма иллатлардан халос бўлишга қўмаклашди.

Социализмнинг мақсадлари ва қадриятлари тўғрисидаги масалаларга эмас, шу билан бирга шу мақсадларга эришиш воситалари, уларга эришиш йўлида қанча инсоний қуч-ғайрат сарфланиши тўғрисидаги масала ҳам биз учун асло бефарқ эмас. Ўтмишда асосиз сиёсий айбловлар, бедоилликлар қурбон бўлган кишиларнинг шон-шарафини тиклаш — бизнинг партиявий ва граждонлик бурчимиздир.

Бизга партияда ва жамиятда фикрларни таққослаш, танқид ва ўз-ўзини танқиднинг доимий ҳаракатлантирувчи механизми керак. Ошкоралик сиёсийнинг шак-шубҳасиз галабалари мустақамланиши ва қўпайтирилиши лозим. Мам-

лакатимизда тарихан вужудга келиб қарор топган, ҳозир демократиялаш жараёни билан ўзини равишда бирга қўшилаётган бир партияли система шароитида бу ҳаётий аҳамиятга молик масалалар. Бу ўринда ленинча ёндашув жуда муҳим. В. И. Ленин фракциячиликни қоралаш билан бирга партиядаги ўртоқларни у ёки бу масалаларда бошқача фикрда бўлганликлари учун таъқиб этишга қатъиян қарши бўлган эди. Доимий, амалий сиёсий мулоқот, мунозара маданияти, ички ва ташқи сиёсат масалалари ҳусусида кенг хабардорлик, жамоатчилик фикрини ўрганиш ва эътиборга олиш партия турмушининг ажралмас белгилари бўлиб қолиши керак.

2. Марказий Комитетнинг апрель Пленумидан кейин иқтисодий ва социал тараққиёт муаммолари партия фаолиятида жуда муҳим ўрин олиб келди.

Турғунлик йиллари мамлакатни иқтисодий кризис ёқасига келтириб қўйганлиги маълум. Хўжалик юртишнинг экстенсив, аслида чиқимдорлик системасининг умри бутунлай тугади. Хўжалик структураси, техникавий даражаси ҳозирги талабларга мос келмай қолди. Бошқаруви буйруқбозлик-маъмуриятчилик усуллари гоят жиддий тўсиққа айланди. Ишлаб чиқаришнинг унинг самарадорлигини ўстириш, аҳолининг турмуш даражасини ошириш тўхтаб қолди. Қўпгина социал масалалар эътибордан четда қолди. Мамлакатнинг молиявий хўжалиги анчагина издан чиқди, кадрларнинг масъулияти ва меҳнат интизоми бўшашиб кетди.

Партия олдида мамлакатни турғунлик ҳолатидан чиқариб олиш, иқтисодий вазиятни соғломлаштириш, халқ манфаатларини қўллаб ривожланиш йўлини ўзгартариш, жаҳон фан-техника тараққиёти ва иқтисодий ривожланишнинг олдинги марраларига жадал қилиб олишнинг таъминлаш учун узоқ муддатли характерга эга бўлган тадбирлар комплексини ишлаб чиқиш, амалга оширишдан иборат мурраккаб вазифа пайдо бўлди.

Биринчи қадам сифатида халқ хўжалигида энг оддий тартиб ўрнатиш ва интизоми таъминлаш, кадрларга талабчанликни ошириш, одамларнинг бемалол ишлашига ҳалақит бераётган бюрократик усулларнинг чидаб бўлмайдиган қўриқчиларини тутатиш соҳасида катта иш авж олдириб юборилди.

Фан-техника тараққиётини ривожлантиришнинг, бутун экономиканинг техникавий даражасини ошириш негиз бўлиши, машинасозликнинг модернизациялаш қўллаб, янги структураси сиёсатини амалга оширишга киришди. Иқтисодий ва ташкилий соҳада маҳсулот сифатини оширишга қўмаклашадиган аниқ-равшан чора-тадбирлар қўрилмоқда.

Социал соҳани ривожлантиришга маблағ ажратишнинг ўтмишда қўллаб келинган «қолдиқ принципи»га қарама-қарши ўлароқ ўй-жой қурилишига ва соғлиқни сақлашга, халқ маорифини ривожлантиришга ва маданиятнинг моддий базасини мустақамлашга, бошқа социал мақсадларга маблағ ажратиш қўпайтирилди.

Раҳбарликнинг асосан маъмурий усулларидан иқтисодий усулларига ўтишни, коллективлар ва айрим ходимларнинг ўз меҳнати натижаларидан манфаатдорлигини оширишнинг таъминлашдаги тўб ислохотни ишлаб чиқиш, амалда таъкид этишга зўр қуч-ғайрат сарфланди. Давлат қорхонаси (бирлашмаси) тўғрисидаги, кооперация, яқна тартибдаги меҳнат фаолияти ҳақидаги Қўнуларнинг қабул қилиниши бу йўлда катта босқичлар бўлди. Мамлакатда қорхоналарни хўжалик ҳисобига, меҳнатни ташкил этиш ва рағбатлантиришнинг илгор усуллари, ўзини-ўзи бошқарушга ўтказиш соҳасида кенг миқёсда иш авж олдириб юборилди. Бу усуллар меҳнат коллективларининг ташаббусини, одамларнинг омилиқдорлигини қўлф урдиради, энг кўп самарадорлик билан ишлашга ундайди, ҳамма шакллардаги текисчиликни тағ-томири билан йўқотишга қўмаклашди, демократиялаш жараёни учун моддий пойдевор яратди.

Партия пудратнинг хилма-хил шакллари ривожлантириш, мавжуд хўжаликлар доирасида ҳам, шунингдек, бошқа қорхоналар ва экономика тармоқларининг ўзаро алоқа-сида ҳам кооперативларнинг кенг тармоғини вужудга келтириш орқали қолғоқ ва совхозларнинг имкониятларини ҳар томонлама рўбга чиқариш йўлини тугди.

Иккинчи йил тўб иқтисодий ўзгаришлар учун етарли муддат эмас, албатта. Биз тўб иқтисодий ўзгаришларнинг бошланғич босқичида, ўзига хос ўтиш даврида туримиз. Давлат қорхонаси тўғрисидаги Қўнун ҳамда хўжалик ислохотига тааллуқли бўлган бошқа қарорлар шу йилдангина амал қила бошлади, аммо улар ҳам ҳали тўла куч билан ишлайётгани йўқ, чуқун улар беш йилликнинг ўрталарида, эскирган нархлар шароитида, ишлаб чиқариш воситаларининг улгуржи савдоси йўлга қўйилмаган бир пайтда, таққилик тугатилмаган шароитда жорий этилди. Фан-техника тараққиёти соҳасида ишлаб чиқилган ва қучга киритилган энг катта программалар дарҳол самара бера олмайд.

Мана шуларга қарамай ижобий силжишлар рўй бермоқда. Энг муҳими шунки, кризисли вазиятга айланиб кетиш хавфи бўлган салбий ҳодисаларнинг, қучайишнинг тўхташига, бу тенденцияларни енгилшга, бундан бўён муттасил олға силжиш учун муайян шарт-шароитни яратишга муваффақ бўлинди.

Гап сановат маҳсулотни қўпайтириш суръатлари оширилганлиги, асосий фондларни ишта тушириш қўпайтирилганлиги ва бошқа миқдор кўрсаткичлари яхшилланганлиги ҳақидагина бораётгани йўқ. Мана шу кўрсаткичларга бирмунча соғлом иқтисодий негизда эришилганлиги муҳимдир. Ўтган йили илк бор миллий даромади ўстиришнинг ҳаммаси меҳнат умумдорлигини ошириш ҳисобига эришилди. Замонавий техника ва технология намуналарини яратишда дастлабки умидбахш натижалар пайдо бўлди. Кишлоқ хўжалик маҳсулотни етиштириш бирмунча қўпайди.

Социал соҳада ҳам вазият ўзгарди. Кейинги икки йил ичидан ишчи ва хизматчиларнинг ўртача ойлик иш ҳақи ка-

рий 6 процент, қолғоқчиларнинг меҳнат ҳақи эса 8,9 процент ошди. Ҳар йили фойдаланишга топширилган ўй-жой ўн биринчи беш йилликдагига нисбатан 15 миллион квадрат метр миқдорда қўпайди. Улим қамайди ва тўғилиш қўпайди, алкоғолизм ва ичкиликбозликка қарши чора-тадбирлар бунга кўп жиҳатдан қўмаклашди.

Ижобий натижалар яққол кўриниб турибди, аммо улар мамлакатнинг социал-иқтисодий тараққиётида тўб бурилиш бўлганлиги ҳақида гапириш учун асос бермайди. Чиқ-ойдин чиқимдорлик характеридagi экономиканинг «чигаллашиб кетган» структураси ҳозирча сақланиб турибди. Миллий даромади қўпайтириш, ресурсларни тежаш юзасидан берилган топшириқлар бажарилмапти. Машинасозлик режалаштирилганидан кўра сустроқ ривожланмоқда. Электрон сановатнинг юқори сифатли маҳсулотлари, янги конструкцион материаллар ҳали ҳам етишмаяпти.

Истеъмол буюмлари ишлаб чиқаришни илдам ривожлантиришга оид топшириқларнинг барбод этилишига, айниқса, тоқат қилиб бўлмайди. Аҳолини озик-овқат билан таъминлашдаги қийинчиликлар бартараф этилгани йўқ. Халқ истеъмол моллари ишлаб чиқаришни қўпайтириш ва уларнинг сифатини ошириш, товар оборотини ўстириш топшириқлари бажарилмапти. Товар-пул мувозанатининг бузилиши, давлат бюджетидagi қамомат жорий ишлаб чиқаришга ва ислохот боришининг ўзига салбий таъсир қилмоқда.

Ислохот ўтказишга бошланиш билан вужудга келган имкониятлардан мутлақо етарли фойдаланилмапти. Конференцияда бунинг сабабларини чуқур ўрганиш лозим. Хўжалик юртишнинг бир системасидан иккинчисига ўтиш нақадар қийин бўлмасин, хўжалик ходимларимиз ва бутун-бутун коллективларимиз бир қисмининг эскича, қоғоқ фикрлаши, одатдаги усул ва услубларга ёпишиб олишга, эскичасига яшаш ва ишлашга интилиши замирида қўпгина иллатлар янгирилиб ётибди.

Бир қанча министрликлар ва идоралар, хўжалик органларнинг бюрократик позицияси иқтисодий ислохотни амалга ошириш соҳасидаги чора-тадбирларни кўп жиҳатдан бўғиб қўйлаётганини кўриниб турибди. Қўп ҳолларда давлат бюромас, иқтисодий нормативлар ва бошқарувиинг бошқа янги усуллари ниқоби остида аслида эски маъмуриятчилик таъйини сақланиб қолмоқда. Тармоқ министрликлари даражасидаги қайта қуриш қорхоналардаги қайта қуришдан яққол орқанда қолмоқда. Шу муносабат билан иқтисодий ислохотнинг моҳиятини бузадиган, қорхона тўғрисидаги Қўнунга бевосита ёки бавосита путур етказадиган хатти-ҳаракатларни муросансизлик билан қоралаш керак.

Турмуш монополизмга, турғунликка ва консерватизмга қарши ўткир чора сифатида иқтисодий мусобақалашуви ривожлантириш каби жиддий масалани ҳам ўртага қўймоқда.

СССР Ғосплани, СССР Ғоснаби, СССР Молия министрлиги, Иттифок тармоқ министрликлари ва идоралари, республикалар хўжалик органларининг, қорхона ва ташкилотларнинг фаолияти ҳозирги аҳолини эътиборга олиб таҳлил этилиши ҳамда баҳолашнинг керак. Барча тармоқларнинг қорхоналари хўжалик ҳисобига ва ўзини-ўзи пул билан таъминлашга ўтказилиши муносабати билан бу нарс, айниқса, муҳимдир. Қайта қуришнинг дастлабки босқичидан сабоқ чиқариб, иқтисодий ислохот принципларини тўла-тўқис амалга оширишни ҳал этувчи муаммоларни тезроқ ечиш зарур. Ишлаб чиқариш воситаларининг улгуржи савдосига ўтиш жадаллаштирилиши, кредит-молия системасини такомиллаштириш чоралари амалга оширилиши, нарх-наво ва нарх белгилашнинг ислохотни пухта тайёрлаш, ўз вақтида амалга оширишга қўпайтириш қорхоналарнинг ҳақиқий тўла хўжалик ҳисобини, меҳнат коллективларининг чинакам мустақиллигини жорий этиб, кооперация ҳаракатини ривожлантириб, экономиканинг самарадорлигини ошириш ва пиравард натижада, халқ фаровонлигини ўстириб бўлмайди. Шу билан бирга қанча нархларни қайта кўриб чиқиш аҳолининг турмуш даражасига зарар етказмайдиган тарзда амалга оширилиши кераклигини таъкидлаш лозим.

Кучли социал сиёсат — партия фаолиятидаги асосий усту соҳалардан биридир. Шу босишдан ҳам ўн учинчи беш йиллик планини ишлаб чиқиш чоғида иқтисодий тараққиётнинг социал йўналиши диққат марказига қўйилиши керак. Совет кишиларининг сифатли озик-овқат маҳсулотларига бўлган эътиёжларини имкони борича қисқа муддатда қондириш биринчи ўринга қўйилиши лозим. Вазорин зарур турдага ва юқори сифатли халқ истеъмоли моллари билан тўла-тўқис таъминлаш, замонавий хизмат соҳасини вужудга келтириш масалалари шу вазифа билан ёна-ён туриши керак. Ўй-жой қурилиш суръатларини янада оширишни қўзда тутиш, соғлиқни сақлашни ва халқ маорифини яхшилашнинг қабул этилган программалари рўбга чиқишини таъминлаш зарур.

Табиий муҳитни муҳофаза қилиш соҳасидаги куч-ғайратларни ошириш, мамлакатдаги экологик вазиятни тўдан яхшилаш чора-тадбирлари комплексини амалга ошириш энг муҳим вазифалардан биридир.

Ишлаб чиқариш характеридagi вазифалар орасида, КПСС XXVII съезди қарор қилганидек, машинасозлик, электроника, приборсозлик ва станоксозликнинг база тармоқларини жадал ривожлантириш программаси биринчи ўринда турибди. Ишлаб чиқарилаётган маҳсулот ва капитал маблағ сарфлаш соҳасидаги структуравий сиёсатни тўдан ўзгартаришга келгуси йилдан бошлабоқ янада қатъиян билан киришиш, айна вақтда жуда қаттиқ иқтисод қилиш ва ресурс тежаш йўлини, албатта, турмушга таъкид этиш зарур.

Ўн иккинчи беш йиллик планига белгиланган марраларга эришиш, умуман экономикаимизни ва социал соҳани сифат жиҳатдан янги поғонага кўтариш реаллиги шу билан таъкидланадики, мамлакатда ҳозирнинг ўзидек хўжалик юртишнинг янги шароитида меҳнат умумдорлигини анча оширишга, маҳсулот сифатининг жаҳон даражасига қўйиб олишга муваффақ бўлган неча юзлаб ва минглаб меҳнат кол-

лективлари ишлаб турибди. Бизда барча кўрсаткичлар бўйича белгиланган маромда ишлайётган айрим қорхона ва бирлашмалар эмас, бутун-бутун тармоқлар ҳам бор. Хўжаликни яхшироқ юртиш асосида аҳолини озик-овқат билан таъминлаш, унинг товарлар ва хизматларга бўлган эътиёжларини қондириш соҳасида мамлакатдаги ўртача кўрсаткичдан юқорироқ даражага эришган областлар ва республикалар бор. Илгорларнинг намунасига эргашини, уларнинг таърибасидан фойдаланиш, тайёрга айёрлик қайфиятига барҳам бериш, ўз ташаббусини кўрсатиш — хўжалик кадрларининг, барча меҳнат коллективларининг энг муҳим вазифасидир.

3. Қайта қуриш илм-фанни, маорифни ва маданиятнинг ривожлантириш замиридаги интеллектуал, маънавий имкониятларни ҳар томонлама ривожлантириш ва улардан энг кўп даражада фойдаланишни назарда тутди.

Фан-техника тараққиётини жадаллаштириш ва аввало, унинг авангард технологияларини — микроэлектроника, робот техникаси, приборсозлик, информатика, биотехнологияни ривожлантириш билан, хусусиятлари олдиндан белгилаб қўйилган материалларни вужудга келтириш ва шу қабила билан боғлиқ бўлган замонавий босқичини эгаллаш партия иқтисодий ва социал стратегиясининг негизидир.

Фан ва техникани ривожлантиришда ижобий ўзгаришлар бошланди, маҳсулотнинг техникавий савиясига талабчанлик ошди, янги илгор маҳсулотларни ўзлаштириш мундарили қисқарди. Фан-техника ташкилотлари тармоғи тобора эпчиллик билан ишлай бошлади, принципиал янги структуравий ташкилотлар — тармоқлараро фан-техника комплекслари, инженерлик марказлари, муайян вазифаларни ҳал этидиган муваққат коллективлар пайдо бўлди. Мамлакатда 500 дан ортиқ илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси ташкил этилди. Илм-фаннинг таъриба-экспериментал базасини мустақамлашга капитал маблағ сарфлаш қўпайди. Илмий ташкилотларнинг хўжалик муносабатлари системасига узвий равишда қўшилиб бошланганлиги ҳам муҳим аҳамиятга эгадир.

Шу билан бирга фан-техника тараққиётида муҳим ўзгаришлар рўй бермади. Меҳнат коллективларининг манфаатларини шу муҳим ишта монанд ҳолга келтиришнинг самарали механизмлари ҳозирча топишгани йўқ. Илм-фаннинг моддий базаси ҳамон орқанда қолмоқда. Қўпгина раҳбарлар бу масалаларда батамом юқори органларга қўз тутиб, фақат шу куннинг манфаатлари билан яшаш одатидан халос бўлганлари йўқ.

Хўжалик механизминини қайта қуриш фан-техника тараққиётига таъсир ўтказишининг бош йўлидир. Айни шу механизм ишлаб чиқаришни узлуksиз такомиллаштиришга, маҳсулот сифатини жаҳондаги ҳозирги даражада сақлаб туришга руҳлантириши керак.

Ҳаёт фан-техника тараққиётини бошқаришни такомиллаштириш, идора тўсиқларини бартараф этиш соҳасида қатъий чоралар қўришни талаб қилмоқда. Тегишли министрликларнинг бевосита бошқарувидан чиқарилган тармоқлараро бирлашмалар янги ташкилий формалардан биридир. Шу тўғрйли илмий тадиқотлар — техника ва технология — инвестиция — ишлаб чиқариш — реализация — хизмат кўрсатишдан иборат циклини ўзаро боғлиқ тарзда амалга ошириш имконияти ҳам туғилди. Меҳнат коллективлари сансалорлисини ва идоралар билан келишмаларсиз ускуналар ва технологияни тезроқ янгиллаш ошди.

Фан-техника тараққиёти проблемаларини социал тараққиётнинг умумий оқимида кўриб чиқиш лозим. Кенг қўламдаги лойиҳалар социал экспертизасининг ўтказилмаслиги экологияга ва инсонга катта зарар келтириши мумкин. Бундай лойиҳаларни нҳоятда қамайтириш, балки тамомла истисно қилиш зарур.

Ҳозирги босқичда жамият олдида қўйилган янги вазифалар қайта қуришнинг барча жараёнларида илм-фан ролини анча оширади. Жамият шундай маррга келдики, энди табиёт, техника ва жамиятшунослик фанларининг барча соҳаларида жиддий ёриб ўтиш талаб қилинади. СССР Фанлар академияси бу ишта тобора кўпроқ ҳисса қўиши лозим.

Эндилдаки социализм фан-техника тараққиётига тайинмаган ҳолда муваффақиятли ривожлана олмайд. Ўз навбатида бу тараққиёт социализм билан бирлашиб, жамиятнинг социал янгиланишини, унинг олға ҳаракатининг қудратли омилга айланади.

Сиёсатимизнинг инсонпарварлик принциплари жамият маънавий тараққиётини, халқ маорифи ва маданиятини юксалтиришни таъминлашга қаратилгандир. Ўтган уч йил ичиде маориф турли босқичлари ва даражаларини ривожлантиришга жиддий эътибор берилди. Халқ таълими системасини қайта қуриш масалалари КПСС Марказий Комитетининг 1988 йил февраль Пленумида кўриб чиқилди. Бизнинг олий ва ўрта мактабимиз кўп жиҳатдан турмуш, фан-техника тараққиёти ва маданий ривожланиш талабларидан орқанда қолди. Уни ривожлантиришда сифат ўзгаришларини таъминлаш учун бутун жамият зўр бериб куч-ғайрат сарфлаш керак бўлади.

Қайта қуриш жараёнида совет маданиятини ривожлантириш, одамларни интеллектуал ва маънавий жиҳатдан қамол топтириш, талант ва истеъодларини аниқлаш, шахсининг граждонлик фаилатларини тарбиялаш учун тобора қўлай шароитлар яратилмоқда. Зиёлилар бу вазифаларни ҳал этишга катта ҳисса қўшмоқдалар. Илгарида ишлаб келётган ва янгидан тузилган бирлашмалар ва ижодий соҳаларнинг ишчи анча жонланди. Мамлакат тақдири учун санъаткорнинг маъсулияти ҳақидаги масала алоҳида куч билан ўртага қўйилапти.

(Давоми иккинчи бетда).

КПСС марказий қўмитетларининг тезислари

(Давоми. Боши биринчи бетда).

4. КПССнинг қайта қуришга, мамлакатини социал-иқтисодий ривожлантиришни жадаллаштиришга қаратилган йўли бошбандоқ совет жамиятини демократиялаш билан, халқнинг социалистик ўз-ўзини бошқарувини қарор топтириш билан боғланган. Бу жиҳатдан рўй берган ўзгаришлар бебаҳодир. Ҳақонийлик, ошқоралик, танқид ва ўз-ўзини танқиднинг ривожланиши тўғрисида мамлакат сиёсий ҳаётининг умумий томир уриши кескин яхшиланди, ишлаб чиқаришнинг бошқаришда демократик жараёнлар ривожланиб бораётди, эскирган структуралар ва турғунлик ҳолатларига ҳужум бошланди. Аммо шу пайтгача қилинган ишлар — партия ва жамиятни чуқур ва ҳар томонлама демократиялашдан иборат гоёт катта аҳамиятга эга бўлган мураккаб вазифаларни ҳал этиш бўсағаси, ҳоло.

Уч йил ичида экономика, социал соҳа ва маданият бора-сида эришилган ютуқларнинг объектив таҳлили, қайта қуриш жараёнида вужудга келган проблемаларнинг идрок этилиши совет жамиятининг сиёсий системасини ислоҳ қилиш зарурлиги ҳақидаги хулосага олиб келди. Бу ислохотнинг мақсади — кенг меҳнаткашлар оммасини барча давлат ва жамоат ишларини бошқаришга реал жол этишдан, социалистик ҳуқуқий давлат шаклланишини тугаллашдан иборат.

Бунда Октябрь революцияси тўғрисида вужудга келган социалистик давлатчиликнинг асосий принципларини мустаҳкамлаш ва, ривожлантириш ҳақида гап бормоқда. Бу принциплар ва, аввало, коммунистлар партияси пешқадамлик қилаётган халқ ҳокимияти Ватанимизнинг социал тараққиёт йўлидан бундан бунги ривожланишининг зарур шартидир. Қайта қуриш натижасида совет жамиятининг сиёсий системаси шахса ситини оқибатлари, бошқаришнинг буйруқбоқлик-маъмурий методлари, бюрократизм, меҳнаткашларнинг ҳокимиятдан четлаштирилиши, партия ва давлат турмуши ленинча нормаларидан чекиниш билан боғлиқ барча иллатлардан холи қилиниши керак. Бу система ички ва халқро ҳаётининг ўзгариб турувчи шaroитларини ҳисобга олган ҳолда ўз вақтида янгиланишга қобилиятли ва жушқин бўлиши керак.

5. Қайта қуриш муносабати билан совет жамиятида раҳбар ва ташкилотчи куч бўлган КПССнинг роли янгича намоён бўлмоқда.

КПСС Марказий Комитети партия ишчилар синфининг, барча меҳнаткашларнинг сиёсий авангарди эканлиги ҳақидаги ленинча концепцияга асосланмоқда. Партия марксизм-ленинизм таълимотига асосланган, иқтимоий тараққиёт назарияси ва стратегиясини, ички ва ташқи сиёсатини ишлаб чиқиши, социалистик янгиланиш идеологиясини шакллантириши, омма орасида сиёсий ва ташкилотчилик ишларини, кадрларни тарбиялаш ва жой-жойига қўйиш ишларини олиб бориши зарур.

В. И. Ленин ҳаёт пайтида ва унинг раҳбарлигида партия худди шу таразда иш олиб боради эди. Аммо унинг вафотидан кейин ленинча принциплардан чекиниш бошланди, партия учун аянча бўлган мунозаралар эркинлиги тугатилди, коллегиялик ва партия ички демократияси бузилди бошланди. Бундай ярамас практика турғунлик йилларида ҳам муйайн да-ражада сақланиб қолди. Сайлаб қўйиладиган лавозимларни эгаллаш соҳасида чеклашларнинг йўқлиги кадрларнинг янгиланишдан иборат табиий жараёнини бузилишига олиб келди, раҳбар ҳодимларнинг бир қисми ўз лавозимларини умр бўйи берилган, деб била бошладилар. Уларнинг нуқсон-сиз деб ҳисоблашга ўрганиб қолди, ҳокимиятни суниётмоқ қилди, оддий партия аъзоларида, меҳнаткашларга эътибор-сизлик билан қаради.

Вужудга келган назият КПСС Марказий Комитети, ҳуку-мат, жойлардаги партия ташкилотлари фаолиятига, комму-нистлар активлигига оғир таъсир кўрсатди. Партия орган-лари Совет ва бошқа давлат органлари ўрнига ҳўжалик ва маъмурий бошқариш соҳасидаги жорий масалаларни бево-сита ҳал этишни тобора кўпроқ ўз зиммаларига ола бошла-дилар. Бу эса партиянинг асосий функцияларини — амалга оширишга салбий таъсир кўрсатди, унинг сиёсий ва гоий таъсирини заифлашувига олиб келди, иқтимоий тараққиётнинг кўпгина проблемаларини жиддийлаштирди.

Партия вужудга келган аҳолига мардончовар ва ўз-ўзини танқид руҳида баҳо бериш учун ўзига ҳақ топа олди. Партия қайта қуришни бошлаб, қадам-қадамда ўзини қайта қу-ромоқда. Партия ички турмушини янгиланмоқда. Бундан бун-ге жамиятга партиянинг раҳбарлиги ленинча принциплари бузи-лиши имкониятларини истисно қиладиган сиёсий механизм-лар ва гарантйаларни яратиш — кечиктириб бўлмайдиган вазифадир.

КПСС Марказий Комитети партия йиғилишларида, меҳ-нат коллективларида ва матбуотда билдирилган фикрларни ҳисобга олиб, конференцияда қуйидаги тақлифларни кўриб чиқишни мақсадга мувофиқ деб ҳисоблайди.

Демократик централизм принципи ҳақидаги ленинча ту-шунчани тўла қайта тиклаш зарур. Бу принцинга биноан масалалар муҳомада қилинаётган босқичда мунозаралар эркинлиги ва кўпчилик томонидан қарор қабул қилинган-дан кейин ҳаракатлар бирлиги таъминланиши лозим.

Партиянинг давлат билан муносабатларида уларнинг вази-фаларини аниқ-белгиллаб олишдан иборат ленинча принци-ларга асосланиш керак. Барча партия ташкилотлари СССР Конституцияси ва совет қонунлари доирасида ҳаракат қи-лишлари шарт. Давлат, ҳўжалик органлари ва жамоат таш-килотларига бевосита кўрсатма баён қилинадиган қарорлар-нинг партия комитетлари томонидан қабул қилиниши истис-но этилиши лозим. КПСС ўз сиёсий йўлини давлат ҳоким-ияти органларида, жамият ҳаётининг барча соҳаларида иш-лаётган коммунистлар орқали ўтказиши.

КПССнинг сиёсий авангард сифатидаги вазифаларидан ва жамиятга рўй бераётган чуқур ўзгаришлардан келиб чиқиб, бошлангич партия ташкилотлари фаолиятини жиддий ра-вишда қайта қуриш керак. Улар ҳар бир коллективнинг сиёсий ўзаги бўлиб қолган ҳолда давлат корхоналари тўғ-рисидаги, кооперация тўғрисидаги Қонунларда, бошқа Қону-н актиларида қўзда тутилган вазифаларни бажаришда меҳнат коллективлари ва уларнинг органлари ўрнини босмаслик-лар лозим. Партия ташкилотлари, аввало, коммунистлар орқали ҳаракат қилиб ва одамлар билан иш олиб бориб, ҳар бир коллектив ўз зиммасига юклатилган вазифаларни тўла-тўқис бажаришга, ўз демократик ҳуқуқларини амалга оширишга эришишлари зарур.

Партия йиғилишлари, партия комитетлари, ҳар бир коммунистнинг партия қарорларини амалга оширишдаги роли ана шу нуқтаи назардан қайта идрок этилиши лозим. Ошқоралик, мунозаралар, танқид ва ўз-ўзини танқид, пар-тиянинг биродарлик ва интизом, коллективизм ва шахсий масъулият вазияти тўла-тўқис қайта тикланиши зарур. Партия ташкилотлари турмушидаги жараёнлар ҳозир худди ана шу йўналишга бораётди. Уларни бутун чоралар билан қўлаб-қувватлаш ва ривожлантириш керак.

Партия сафларининг сифат состави, коммунистларнинг ўз-авангардик ролларини бажаришлари ҳақидаги масалалар партияда ва жамиятда кенг муҳомада қилинаётди. Шу муно-сабат билан партия сафлари ўсишини «разрядка» йўли билан тартибга солиб туриш практикаси партиянинг ўзини ва бутун жамиятни ривожлантиришнинг реал талабларига эид келаетир, деган фикр айтилмоқда.

Ҳамманинг фикрича, партия сафига киратиларга та-лабчанлигини кескин ошириб, унинг сафларига юксак сиёсий, маънавий ва ишчилар фаилатларига эга бўлган ҳақиқатдан ҳам муносиб кишилар, партиянинг программий мақсадла-ри учун эътиқодли қурашчилар киришларига эришиш керак. Партияга қабул вақтида меҳнат коллективнинг фикрини, албатта, ҳисобга олиш даркор.

Конференцияда КПССнинг навбатдаги съездидага қолган даврда партиянинг ўзини-ўзи тозалаш ва мустаҳкамлашида-ги самарали восита сифатида коммунистларнинг иқтимоий-сиёсий аттестациясини ўтказиш мақсадга мувофиқ эканлиги ҳақидаги масала кўриб чикилади. Партия ташкилотларининг оқи йиғилишларида коммунистлар ишнинг муҳомада қи-линиши уларнинг активлигини, ўз коллективлари жамоат-чилик ҳаётига, қайта қуриш ишига шахсий ҳиссаларини оширишга ҳизмат қилади.

КПСС Марказий Комитетининг 1987 йил январь Пленуми-дан кейин тўлганган тажриба асосида партиянинг сайлаб қўйиладиган органларини шакллантириш тартибига ўзгар-тишлар киритиш керак бўлади. Чинакам бешлашув, номзо-дларнинг кенг муҳомада қилиниши ва ишнинг овоз бериши нормага айлантириш зарур. Бунда ҳодимнинг эгаллаб тур-ган лавозими эмас, балки гоийи, ахлоқий ва ишчилар фа-зилатлари, унинг сиёсий оубуси, қайта қуриш учун кураш-даги актив позицияси эътибор марказига қўйилиши керак. Коммунистлар барча партия комитетларини сайлаш вақтида мавжуд мандатларга қараганда кўпроқ номзо-длар кўрсатиш ҳуқуқига эгадирлар.

Партия комитетлари аъзолари ва секретарлари номзо-дларни кўрсатиш, муҳомада қилиш ва сайлашнинг бундай тартибини район ва шаҳар партия комитетларидан то итти-фондош республикалар Компартиялари Марказий Комитет-лари ва КПСС Марказий Комитетига бўлган барча партия органларини шакллантириш жараёнига ҳам ёйиш мумкин бўлур эди.

Район ва шаҳар комитетларидан бошлаб барча партия комитетлари учун ваколатларнинг бир хил муддати — беш йил қилиб таъинлансин. Бунда КПССдаги сайлаб қўйиладиг-ан лавозимларни эгаллаш кетма-кет иккита сайлов муддати билан чекланиб қўйилиши лозим. Сурункасига учинчи му-датга коммунистлар ташаббуси билангина сайланиши мум-кин ва бу нарса сайловга қўйиш ҳақида олдиндан қарор қабул қилишни талаб этади. Бундай қарор яширин овоз бериш тартибидан партия комитетлари аъзоларининг камида тўртдан уч қисмининг овози билан қабул қилинади.

Партиянинг сиёсий авангард сифатида қарор топишида КПСС Марказий Комитети зиммасига алоҳида масъулият юклатилади. У партия сиёсий йўлининг амалга оширилиши билан боғлиқ бўлган муҳим масалалар Марказий Комитет-нинг барча аъзолари иштирокида ва кенг муҳомада асосида ҳал этиладиган бўлиши учун ўз ишида коллегиялик прин-ципларини бутун чоралар билан ривожлантириши ва му-стаҳкамлаши лозим. Конференцияда Марказий Комитет аъзоларининг Пленумлар ўртасидаги даврдаги коллегия-лигининг янги формалари ҳақида қиритилиши мумкин бўл-ган тақлифларни кўриб чиқиш керак бўлади. Буларнинг ҳаммаси оқибат натижада партия Марказий Комитетининг роли оширилишига қаратилиши керак.

Янги кучлар доимо қўйилиб туришини таъминлаш учун съездлар ўртасидаги даврда Марказий Комитет составини қисман янгиллаш имкониятини кўзда тутиш лозим. Бу ҳу-суедаги қарорлар яширин овоз бериш йўли билан белгилла-б қўйилган муйайн кўпчилик томонидан қабул қилиниши керак.

Партиянинг сиёсий авангард сифатидаги ролини ошириш, партия комитетлари ва давлат, ҳўжалик органлари вазифа-ларини аниқ белгиллаб қўйишни ҳисобга олган ҳолда партия апарати структураси ва составида зарур ўзгаришлар қи-лиш керак. Аппаратнинг сайлаб қўйиладиган партия орган-ларига қатъиян бўйсунуши ва ҳисобот бериб туришдан иборат принцип амалга оширилиши, бюрократизмга ва ком-мунистик тақаббулликка, партия турмушининг ўрнисиз сир сақланишига қарши кескин кураш олиб бориш лозим.

Демократиялаш шароитида партиянинг кадрлар сиебати жиддий равишда янгиланиши зарур. Кадрларни танлаш ва жой-жойига қўйишга расмий-номенклатура нўқтаи назари-дан ёндашиш практикасининг умри тугаб бормоқда. Партия комитетлари ишнинг асоси, методи — кадрларни тайёрлаш ва қайта тайёрлашни ташкил этишдан, уларни тарбиялаш ва раҳбарлик лавозимларига коммунистларни ҳам, партиясиз-ларни ҳам тавсия этишдан иборат бўлиши керак. Кадрлар масаласининг узил-кесил ҳал этилиши сайлов натижаларига қўла белгиланиши лозим.

Конференцияда партиядаги контрол-ревизия ишнинг та-комиллаштириш масаласини кўриб чиқиш мақсадга муво-фиқдир. Ҳозир КПСС Марказий Ревизия комиссияси ва КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги Партия контроли ко-митети ишлаб турибди. Бундан бун битта органга эга бў-лиш ва бу орган партия съезди томонидан сайланиб, комму-нистларнинг партия интизоми, КПСС Устави талабларига қандай ривож қилаётганлигини, партия органларининг мо-лия-ҳўжалик фаолиятини контрол қилиб турсин, деган тақ-лиф қиритилмоқда.

Бу барча тақлифларнинг мақсади партия ички турмуши демократиялаш принципларига изчиллик билан риоя қилиш, пар-тиянинг жамоаварлигини ва унинг совет жамиятини револю-цион янгиллаш жараёнига бошчилик қилиш, қайта қуришни жўш урдириб туриш қобилиятини оширишдан иборат бўлиб қолиши керак.

6. Жамиятимиз ва давлатни демократиялашнинг бош йў-налиши — халқ ваколатининг тўла ҳуқуқли органлари бўл-ган халқ депутатлари Советлари роли ва ваколатларини тў-ла ҳақимда қайта тиклашдан иборат.

В. И. Ленин Россиядаги революциялар тажрибасида вуж-дга келган Советларни социализм табиатида мос келадиг-ан сиёсий форма сифатида кашф қилган эди. Советлар ай-ни вақтда ҳокимиятнинг ваколатли органлари ва аҳолининг оммавий ташкилотлари бўлиб, давлатчиликни ва ўз-ўзини бошқариш асосларини узвий равишда мукаммаллаштирадиг-лар. Улар гоёт катта демократик потенциалга эга бўлиб, ўз-ларининг ҳаётини қобилиятларини намоийиш қилдилар ва Ле-нин кашфётигани ҳақ эканлигини тасдиқладилар.

Шу билан бирга биз Советлар фаолиятида жиддий камчи-ликларни, уларнинг ишдан меҳнаткашлар қаноатланмаёт-ганликларини кўриб турибмиз. Маълум бузилишлар нати-жасида ваколатли органларнинг ҳуқуқлари ва ваколатла-рини чекланиб қўйилди, партия органлари томонидан улар-нинг майда-чўда ишлари ҳаёда аралашавишларидан иборат практика сақланиб қолмоқда. Министрликлар ва идоралар кўп ҳолларда ҳўжалик ва социал ривожланиш масалаларини уларни четлаб ўтган ҳолда ҳал этмоқдалар. Икромия комитетлари ва уларнинг аппарати қўйишча Совет-ларнинг функцияларини ўз қўлларига тўлаб олиб, депу-татлар ҳиссасига амалда олдиндан ҳал этилган масалалар-га розилик билдириш вазифасининга қолдирмоқдалар. Бундай аҳолини тубдан ўзгариштириш, Советларга реал ҳоким-ият ваколатларини қайтариш, давлат, ҳўжалик ва социал-маданий турмушининг бенистисо барча конкрет масала-ларини кўриб чиқиш ва ҳал этишни улар ихтиёрига топиштириш зарур.

Маҳаллий Советларнинг материал, молиявий имконият-ларини жиддий равишда кенгайтириш лозим. Маҳаллий бюджетларнинг даромадлари узоқ муддатли нормативлар асосида шаклланишини таъминлаш ва бунда қўйи Советлар буюжетида аввало тегишли территорияда жойлашган кор-хоналар ва ҳўжалик ташкилотларидан тушумлари кенгай-тиришиш кўзда тутиш лозим. Корхоналар ва ташкилотлар қайси идорага бўйсунушларидан қатъи назар, улар билан ўзаро муносабатларнинг ҳўжалик ҳисоби, шартнома ва бош-қа методлардан кенг фойдаланган ҳолда территорияларни ривожлантириш масалаларини ҳал этишда маҳаллий ҳоким-ият органларининг тўла масъулияти ва мустақилияти ўр-натилиши зарур. Қўйи маҳаллий Советлар компетенциясига тааллуқли масалаларни ҳал этишда юқори ҳокимият орган-лари ва бошқармаларнинг аралашувига, шунингдек қў-дан-қўп кераксиз мувофиқлаштиришларга қатъият билан чек қўйилиши лозим.

Маҳаллий Советларнинг меҳнат коллективларини кенгаш-лари билан муносабатларини тўғри йўлга қўйиш алоҳида аҳ-мият касб этади. Бунда шунга асосланиш керакки, халқ де-путатлари Совети корхоналар, колхозлар, совхозлар соци-ал ривожланиш планларини ишлаб чиқиш ва бажарили-шининг, ишлаб чиқаришни бошқаришнинг демократик не-гизларини чуқурлаштиришнинг мувофиқлаштирувчи органи, В. И. Ленин таъбири билан айтганда, ортиқча «идора зў-равонлигидан» аҳоли манфаатларининг ҳимоячиси бўлиб чиқиши керак.

Советлар вазифаларининг ўзгартрилиши, масалаларни пухтароқ ва билимдонлик билан кўриб чиқиш зарурати улар-нинг сессиялари давом этадиган муддатини узайтиришни талаб қилади. Депутатларнинг бир қисми Советларда, доим комиссияларда ва сайлов округларида иш олиб бо-риш учун сайлаб қўйиладиган бутун давр мобайнида ёки вақти-вақти билан ҳизмат ва ишлаб чиқариш вазифаларидан озо-д қилиниши лозимлиги, деб қўзда тутилсин.

Советлар фаолиятининг ошқоралиги ва оқиқ олиб бори-лиши мумкин қадар кенгайтирилисин. Уларнинг мажлис-ларида граждандар, оммавий ахборот воситаларининг вакил-лари бемалол қатнаша оладиган бўлишлари, иш натижа-ларидан эса сайловчилар, аҳоли мунтазам равишда хабардор қилиб турилиши керак.

Советларнинг икромия органларига нисбатан чинакам ус-тулигини қарор топтирилисин. Советга ҳисобот бериувчи бош-қарув органларининг ҳодимлари айни вақтда Советнинг депу-татлари бўлиши мумкин эмас, деб белгилла қўйилсин. Бу қўйи республикалар Министрлар Советларининг составига кирувчи шахсларга ва айрим ҳолларда Иттифод ҳўкумати аъзоларига, шунингдек судьялар, давлат буюмлари ва прокурорларга ҳам тегишли бўлади. Советлар бошқариш органларининг мансабдор шахсларини олдда доимий ко-миссияларнинг тегишли хулосаларидан кейингина тайин-лайдилар.

Маҳаллий Советларда (қишлоқ ва посёлка Советлари бун-дан мустасно) Советларнинг президиумларини тузиш кў-зда тутилсин. Бу президиумлар депутатлар фаолиятини таш-кил этиш ҳақида гапмуҳрилик қилиниши, доимий комиссия-лар ва депутатлар гуруҳларини ишнинг мувофиқлаштириб туриш-ни, сессиялар ўртасидаги даврда эса икромия комитетлар

ишнинг контрол қилиниши ўз зиммасига олган бўлур эди. Бун-да икромия комитетларининг функцияларини ҳўжалик бошқа-рув, икромия фаолиятида қаратилиш мақсадга мувофиқ бўлади.

Депутатлар ишида давомийлик ва натижадорлик яхшироқ бўлишини таъминлаш мақсадида мамлакатдаги халқ депу-татлари барча Советлари ваколатлари учун бир хил муддат — беш йил белгилансин.

Пастдан юқоригача бўлган бутун ҳокимиятнинг тўлалигича Советларга топиштириш мамлакат олий ҳокимият органи ро-лини тубдан оширишни ҳам тақозо қилади. Унинг структу-раси ва фаолиятида совет сиёсий системасининг, шу жумладан Советларнинг съездлари ва СССР Марказий Икромия коми-тетининг В. И. Ленин ҳаёт вақтида таркиб топан иш прак-тикаси соҳасида тўпланган тажриба тўла-тўқис ҳисобга оли-ниши керак. Бунда турли вариантлар ва тақлифлар бўлиши мумкин. Уларнинг бир қисми: олий ҳокимият органи сессия-лари иши давом этадиган қунарни кўпайтириш тўғриси-да; палаталар ваколатларининг аниқ тақсимланиши ва улар вазифаларининг аралашиб кетишини бартараф этиш ҳақида; депутатларнинг бир қисмини жамиятнинг сиёсий система-сига кирувчи жамоат ташкилотларидан бевосита сайлаш ҳа-қидаги ва шу сингари фикрлар ҳозир олиб борилаётган му-нозара жараёнидаёқ айтилди.

Бирор шахс сайлаб қўйиладиган давлат лавозимини су-рункасига икки муддатдан, яъни ўн йилдан кўпроқ вақт да-вомида эгаллаб олмайди, деган қондинан жорий этилиши давлат ҳаёти ленинча принципларининг бузилишига қарши жиддий гаров бўлади. Сурункасига учинчи муддатга депу-татлар ташаббуси билангина сайлаш мумкин ва бу нарса сайловга қўйиш ҳақида олдиндан қарор қабул қилиниши-ни талаб этади. Бундай қарор яширин овоз бериш йўли би-лан Совет депутатларининг камида тўртдан уч қисми томо-нидан қабул қилинади.

Бир гражданднинг ўзи айни вақтда иккитадан ортиқ Со-ветнинг депутати бўла олмаслиги ҳақидаги СССР Конститу-циясининг қондаси қатъият билан бажарилиши керак.

Советлар ролини кескин ошириш заруратини ҳисобга ол-ган ҳолда сайлов системасини ислоҳ қилиш керак бўлади. Бу ислохотнинг мақсади — депутатликка номзо-дларнинг эр-кин кўрсатилишини таъминлаш, уларнинг меҳнаткашлар йиғилишларида, оммавий ахборот воситалари орқали кенг ва ҳар томонлама муҳомада қилинишидир.

Сайловлар принципал, ишни биладиган, гайратли киши-ларни, Совет ҳокимияти органларида меҳнаткашларнинг му-носиб вакили бўла оладиган, уларнинг барча социал, мил-лий ва профессионал манфаатларини ифодалай оладиган кишиларни афзал қўрувчи сайловчилар иродасини изҳор қилишини табиий натижага бўлиши керак.

Янги шароитда ички ва ташқи сиёсатини амалга ошириш-да, мамлакатни бошқаришда, иқтисодий, социал ва маданий тараққиёт планлари ва истиқбол программаларини ишлаб чиқиш ва амалга оширишда давлат ҳокимиятининг олий ик-ромия-дорго аъзвич органи сифатида Совет ҳўкуматининг роли ортиб бораверади.

Конференцияда жамиятимизда амалга оширилаётган де-мократиялаш ва тўб иқтисодий ислохотини ҳисобга олиб, давлат бошқаруви системасини қайта қуришга етарли эъти-бор бериш керак. Барча ташкилотлар ва муассасалар самар-алари ишлаш учун иқтисодий ҳамада ташкилий-ҳуқуқий ша-роитларни яратиб бериш давлат органлари фаолиятининг асосий маъмури бўлиши лозим. Аппарат структурасини ва унинг сонини ана шу вазифаларга мувофиқлаштириб, ор-тиқча бўғинларни тугатиш зарур. Буйруқбоқлик-таъйиқ ўтказиш методларини, бюрократизмни, сансалорлигини таг-томири билан тугатиш мақсадида бошқарув органлари фао-лиятини қаттиқ контрол қилиб бориш керак. Бошқарув ап-парати ишидаги кенг ошқоралик, рўй-ростлик ҳам ана шу мақсадга ҳизмат қилиши лозим.

Совет жамиятини қайта қуриш ва демократиялаш ша-роитида контрол ташкил этилиши — ленинча талабларни тўла-тўқис мукаммаллаштириш, контролга таъсирчан тўс-бериш, уни ишчилар, деҳқонлар, зиёлилар, жамият барча табақалари намоёндаларининг давлат ва жамоат ишларини ҳал қилишда тўғридан-тўғри ва бевосита иштирокининг қў-ролига айлантириш зарур.

Шу муносабат билан жамоат-давлат контролнинг сайлаб қўйиладиган ҳокимият органларига бўйсунувчи ягона сис-темасини барпо этиш мақсадга мувофиқ бўлади. Бундай ташкилот меҳнат коллективлари ва территория бирикма-ларида ўз гуруҳларига таъин, ҳозир халқимиз олдига тур-ган вазифаларнинг бажарилишига катта ҳисса қўшган бўлур эди.

7. Сиёсий системани қайта қуриш доирасида совет феде-рациясини янада ривожлантиришнинг долзарб тадбирлари-ни кўриб чиқиш ва қабул қилиш лозим бўлади. Октябрь революциясидан кейинги 70 йил ичида ленинча миллий сие-тани ўтказишнинг буюк натижалари ҳамага маълум. Мил-латлараро адоватни бартараф этиш, миллатларнинг ўз тақ-дирини ўзи белгиллаш ҳуқуқини қарор топтириш, миллий ма-даниятларни қайта тиклаш ва ривожлантириш, илгари қо-лоқ бўлган миллий чекка ўлкаларнинг тараққиётини жа-даллаштириш юзасидан тарихий аҳамиятга молик жуда катта иш қилинди. Совет халқлари бирлигининг моддий пойдевори — яхлит халқ ҳўжалик комплекси вужудга кел-ди ва муваффақиятли ишламоқда.

Шу билан бирга ҳаёт шуни қўрсатмоқдаки, миллий му-носабат масалаларида, ҳар бир миллат ва элатни ривожлан-тиришга доимий эътибор бериш талаб қилинади. Барча мил-латларнинг эҳтиёжларини қондиришни уларни бир-бирига яқинлаштириш ва ўзаро ёрдами билан қўйиш олиб борувчи сиёсий йўл, миллатчилик ва шовинизмга эид бўлган интер-национал идеология ана шу масалаларни ҳал этиш учун не-гиздир.

Ҳозирги вақтда барча совет республикалари ва автоно-мияларнинг иқтисодий, маданий потенциаллари ва кадрлар потенциалли бекис қўйилди, миллий онг қонуний равишда ўсиб бормоқда. Иттифоқдош ва автоном республикалар, бош-қа миллий округлар ва областлар мустақиллигини уларнинг умумийотқоқ давлат манфаатларига риоя этилиши учун масъулияти билан узвий равишда қўйиш — миллатлар-ни янада камол топтириш ва айни пайтда улар ўртасидаги дўстликни, совет жамиятининг янгиллигини мустаҳкамлаш-нинг қалитидир. Бизнинг кучимиз ва умуман мамлакат, ҳу-сусан ҳар бир миллат ва элат гуллаб-яшнашининг гарови ана шундадир.

Децентрализациялаш ва бошқарув вазифаларининг қўпи-ни мумкин қадар тўлароқ равишда жойлардаги ташкилот-ларга бериш миллий давлатимиз ва автономиянинг барча шахсларига ҳам тааллуқлидир. Бу соҳада иттифондош, ва автоном республикалар, автоном областлар ва округлар ҳў-қуқларини гарантйалайдиган СССР Конституцияси ва совет қонунлари қондиларининг оғишмай бажарилиши талаб қи-линади. Амалий жиҳатдан эса сиёсий системанинг миллий эҳтиёжларини аниқлаб, уларни мувофиқлаштирувчи муассас-аларини активлаштириш зарурати бор.

Уларнинг давлатларига ва территориял бўлинмаларига эга бўлмаган миллатлар ва элатлар ўз эҳтиёжларини ифо-далаш ва қондириш учун катта имкониятларга эга бўлиш-лари тўғрисида гапмуҳрилик қилиш лозим.

КПСС Марказий Комитети миллатлараро муносабатларда пайдо бўладиган муаммолар қайта қуриш давомида чинакам демократик асосда ҳал қилиниши лозим, деб ҳисоблайди. Барча миллат коммунистлар ҳаммиа мамлакатимизда халқ-лари буюк социалистик иттифонининг жон-дили, уни му-стаҳкамловчи куч бўлиб келдилар. Бу юксак ва масъулиятли вазифани улар бундан бун ҳам амалга оширишга даъват этилганлар.

8. Совет жамиятини изчил демократиялаш жараёни таш-килот ва социализмга, социалистик демократияга тўла-тўқис мос келадиган сиёсий ҳокимиятнинг фаолият формаси сифа-тида социалистик ҳуқуқий давлатни барпо этишни янҳоясига етказиш лозим. Унинг асосий белгиси — халқ иродасини ифодаловчи Қонуннинг устун туриши ва тантана қилиши-дир. Давлат, партия органлари, жамоат ташкилотлари, меҳ-нат коллективлари, барча мансабдор шахслар ва граждандар қатъий ҳуқуқий негизда иш олиб боришлари керак.

Умумхалқ давлатимиз тасвифини «ҳуқуқий» тушунчаси билан тўлдирав эканмиз, яна бир бор таъкидлаш керакки, фақат граждандар давлат олдига масъул бўлиб қолмай, дав-лат ҳам граждандар олдига масъулдир.

